

SUMARI

Introducció. Qui són els escultors de la festa?	9
La vida social al voltant de la festa	9
Les tipologies dels constructors d'imatgeria festiva.....	11
Els escultors de la festa	13
El llibre <i>Escultors de la festa</i>	15
Primera part. LES REFLEXIONS	17
Notes sobre els gegants, de la Renaixença a Kubrick	19
El significat, les arrels de les figures festives, dels.....	20
Terminologia, els entremesos.....	24
Simbolismes de la imatgeria pel col·lectiu de la colla i la comunitat	25
El sentit i importància de la figura dins la festa.....	26
La identificació de la comunitat (població, barri, entitat) amb la figura festiva	26
Bibliografia succinta	30
Entrevista a Jo Farb Hernández	31
Les festes populars i les administracions públiques	45
Creadors de figures festives de l'any de la picor a l'arribada de la democràcia	55
Menestrals, pintors, artistes, escenògrafs, artesans, donen vida a carcasses festives des del segle XIV.....	55
De l'estereotip a l'heterodòxia. Forma i funció de la imatgeria festiva	71
Introducció.....	71
Imatgeria festiva	71
Forma i funció.....	73
Noves formes, funcions noves	79
Símbol i representativitat.....	83

Segona part. ELS TALLERS	85
Especulacions sobre els tres tallers	87
La generació d'escultors de la festa dels 80.....	88
La formació.....	90
L'ofici i les tècniques.....	91
Belles arts o arts aplicades	95
La visibilitat i tarannà dels tallers	98
El taller Sarandaca	101
Els orígens i la formació.....	101
Els primers tallers. (Vilanova del Vallès, 1973-78 i Can Duran (Canovelles) 1978-1986	106
El taller Sarandaca a Can Comas (Granollers) 1986-2006	108
El taller Sarandaca a Roca Umbert (Granollers) 2006-actualitat ..	114
L'ofici, l'escultor i l'estètica	116
Els clients, les relacions professionals i l'actualitat i el futur dels escultors de la festa.....	122
El Taller Ventura&Hosta	127
Els orígens i la formació.....	128
El taller Ventura&Hosta a Can Corretjola (1982-1986)	132
El nou taller Ventura&Hosta de Navata (1986-actualitat)	134
L'ofici, l'escultor i l'estètica	144
Els clients, les relacions professionals i l'actualitat i el futur dels escultors de la festa.....	151
El taller Dolors Sans	155
Els orígens i la formació.....	155
Els primer taller: la fàbrica SEP dels Monjos (1987-1993)	159
El taller de la Bleda (1993-1998)	162
El taller de Mas d'en Boixos (1998-actualitat)	164
L'ofici, l'escultora i l'estètica	168
Els clients, les relacions professionals i l'actualitat i el futur dels escultors de la festa.....	178

Tercera part. LES TÈCNIQUES	183
El taller ideal	185
L'espai.....	186
Les eines.....	188
Els materials.....	190
Les persones.....	192
L'estructura legal i econòmica	194
El màrqueting	195
Els materials: cartró i fibra de vidre	197
El cartró	198
La fibra de vidre.....	201
El polièster, la resina de polièster, els polímers i el plàstic.....	202
El catalitzador MEK, la massilla i la pintura de polièster	205
Avantatges i inconvenients.....	206
La tècnica del taller Sarandaca	209
La tècnica del taller Ventura&Hosta	213
La tècnica del taller Dolors Sans	217
Quarta part: ELS INVENTARIS	223
Inventari de les figures més significatives dels 3 tallers	225
Taller Sarandaca.....	225
Taller Ventura&Hosta	229
Taller Dolors Sans	232
Inventari del taller Sarandaca	237
Inventari del taller Ventura&Hosta	247
Inventari del taller Dolors Sans	253
Anàlisi dels inventaris dels tres tallers	261
Les xifres	261
Les comarques i els països	262
Les tipologies d'imatgeria	265

INTRODUCCIÓ:

QUI SÓN ELS ESCULTORS DE LA FESTA?

LA VIDA SOCIAL AL VOLTANT DE LA FESTA

La vitalitat del moviment social al voltant dels gegants, capgrossos, dracs i altres elements del que s'anomena imatgeria festiva viu a Catalunya, possiblement, el millor moment de la seva història. Els experts calculen que existeixen en actiu entre 3.500 i 4.000 gegants, entre 1.300 i 1.500 figures d'imatgeria festiva, la majoria dracs o bèsties de foc i algú s'aventura a proposar la xifra de 15.000 capgrossos. Són dades aproximades perquè no existeix una estadística o registre fiable de la quantitat d'imatgeria festiva a Catalunya. L'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya ha iniciat, a l'any 2016, una catalogació europea del bestiari festiu amb criteris molt professionals i l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya també fa esforços per disposar d'aquestes dades. Actualment només podem afirmar amb certesa el nombre de peces d'imatgeria que són socis d'aquestes entitats. Una dada objectiva sobre la quantitat de bestiari és la catalogació de Ramon Saumell. En el seu arxiu te compatibilitzades i fotografiades 1.822 peces aproximadament. (Dades del mes de setembre de 2018). Aquest catàleg inclou bestiari antic que ja no surt, peces que són als museus, les rèpliques i el bestiari infantil i d'escoles. Crear un inventari complet i actualitzat de la imatgeria festiva continua sent un repte per futurs investigadors.

Darrera de totes aquestes figures hi ha una entitat, colla o institució que agrupa a molta gent que fa ballar les peces i té cura del seu manteniment. Cal afegir, a més que cada any es cre-

LOGOTIP DE L'AGRUPACIÓ DEL BESTIARI FESTIU I POPULAR DE CATALUNYA.

LOGOTIP DE L'AGRUPACIÓ DE COLLES DE GEGANTERS DE CATALUNYA.

RAMON SAUMELL I EL SEU LLIBRE SOBRE BESTIARI.

DRAC SEGONS UNA IMATGE D'UN VENTALL VUITCENTISTA.

en nous elements, tant de gegants i capgrossos com de bestiari festiu. Aquesta informació es pot anar resseguint fàcilment a les xarxes. De forma paral·lela van augmentant els espais d'exhibició dels elements festius (trobades, aplecs, corre-focs), més enllà de la festa major que, habitualment, n'era el seu origen.

La força i la vida social que genera tot aquest moviment pivota sobre la figura festiva, ja sigui gegant, drac, mulassa, mussol, porc senglar, ocell, peix, insecte, monstre o figura mitològica. I darrera la figura s'amaga el seu creador que en aquest llibre s'anomena *escultor de la festa*. Qui són els escultors de la festa? Els creadors d'aquestes figures que es converteixen en veritables tòtems moderns de les comunitats que les encarreguen. Fem una mica d'història. Sabem que al segle XIV, i segurament abans, ja desfilaven gegants i bestiari a la festa del Corpus a Catalunya i posteriorment, amb alts i baixos, la tradició de la imatgeria a les festes s'ha mantingut fins l'actualitat. Possiblement els primers constructors d'imatgeria eren escultors que ja deuriem tenir pràctica en testes de persones al modelar sants i en testes de dracs o altres bèsties al modelar gàrgoles. No tenim constància de cap

DRAC DE VILAFRANCA EN UNA FOTO DE FINALS DEL SEGLE XIX.

(Foto: Fons Thomas. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès)

nom d'aquests constructors dels segles XIV o XV. Posteriorment, ja segles XVII i XVIII s'esmenten en documents municipals noms de fusters i pintors que cobren per arreglar gegants o bestiari. Del segle XIX, sobretot de la segona meitat, disposem de molta documentació, amb noms d'escultors, de tallers professionals, com ara els d'imatges religioses d'Olot, noms d'escenògrafs, pintors i fusters. El mític taller *El Ingenio* de Barcelona, fundat al 1838 precisament per una saga d'escultors, seria una referència d'un constructor especialitzat en gegants i capgrossos que ha perdurat en el temps i que ha hagut de tancar l'any 2017. Després de la guerra civil, com ja és sabut, el món dels gegants i de la imatgeria, de la festa popular i tot el moviment social que l'envoltava va sofrir una greu crisi. Aquesta crisi es va concretar en la desaparició de moltes figures i de rebot en la quasi nul·la construcció de noves. En els gegants i capgrossos va haver-hi una certa revifada als anys 50 del segle XX al voltant de les processons de Corpus, revifada que es va acabar quan al Concili Vaticà II a principi de la dècada dels 60 va suggerir la desaparició d'aquest tipus de celebració. La creació de nou bestiari, tant de foc com de protocol, va ser molt escassa.

LES TIPOLOGIES DELS CONSTRUCTORS D'IMATGERIA FESTIVA

Malgrat tot, als darrers anys del franquisme i sobretot amb la democràcia, la festa recuperava altra cop el seu espai al carrer. I amb la festa els gegants, dracs i bestiari tornaven a ser protagonistes. La dècada dels anys 80 del segle XX, va viure un esclat de la festa popular i va augmentar la demanda d'imatgeria festiva. Podem organitzar els constructors d'imatgeria festiva d'aquella època, i de fet fins l'actualitat, en tres grups: voluntaris i voluntàries no professionals de colles i entitats, professionals ocasionals i professionals exclusivament dedicats a la imatgeria.

El primer grup el formen membres de les colles i agrupacions que eren una mica manetes i que no eren professionals, o sigui que construïen les peces de forma voluntària i desinteressada. Aquests col·lectius van ser molt actius a finals dels anys 70 i a principis dels 80 del segle XX, amb el naixement de colles i entitats. A vegades rebien un cop de mà d'algú que en sabia una mica més. El resultat tècnic i artístic d'aquestes figures va ser molt divers i en general discret. En canvi l'impacte social va ser molt potent. De fet aquestes figures van ser el nucli de l'associacionisme al voltant de la imatgeria festiva, el motor de moltes entitats que encara ara dinamitzen la festa popular i tenen cura de la imatgeria. Amb el pas del temps, moltes colles i associacions nascudes en aquella època, han encarregat a constructors professionals el disseny i construcció d'una nova figura que substitueixi la que ells van construir o bé una rèplica millorada. Sovint, la peça originària es guarda per sortir el dia de la festa principal mentre que la nova és la que es fa servir a les actuacions habituals. En altres casos, la peça antiga s'ha

RÈPLICA DEL DRAC DE LA BISBAL DE L'EMPORDÀ, DATAT DEL SEGLE XVII. TALLER VENTURA&HOSTA (1995).

convertit ja en peça de museu i està exposada en algun local. Aquest perfil encara està actiu en algunes creacions recents.

El segon grup és dels professionals, escultors, ceramistes, pintors, fusters, escenògrafs o similars que de manera ocasional o bé com a complement al seu treball professional han dissenyat i construït imatgeria festiva. El tret que identifica aquest grup és que no poden viure només d'aquesta feina i que han de fer altres tasques, ja siguin relacionades amb l'ofici o simplement amb feines que no hi tenen res a veure. Aquest grup és molt actiu i és present en moltes creacions noves. També és un primer pas per decidir dedicar-se professionalment a l'ofici i formar part del tercer grup. Els graduats universitaris de Belles Arts que tot just han acabat els seus estudis, són un perfil cada cop més estès de constructors amb aquest perfil ocasional.

El tercer grup és el de professionals que bàsicament es dediquen a dissenyar, construir i restaurar imatgeria festiva i que han creat un taller i una estructura comercial i legal per poder fer aquesta feina. Això comporta disposar d'un espai de creació, d'un equip de persones, ja sigui formant part del taller o bé col·laboradores externes, i d'una infraestructura tècnica i comercial. L'any 1998, en un document de la Generalitat, es citaven 29 creadors. Tot i això, molts d'aquests creadors no es dedicaven únicament a aquest ofici perquè hi ha citats un escenògraf, dos grups de teatre o el taller de l'Art Cristià d'Olot. L'any de publicació d'aquest llibre, any 2018, hi

ha molts més constructors d'imatgeria festiva que fa vint anys, tot i que no hi ha dades sobre si són voluntaris de colles o entitats, professionals ocasionals o professionals en exclusiva. Les notícies sobre la creació d'elements d'imatgeria que trobem a les xarxes, mostren contínuament nous noms de constructors.

ELS ESCULTORS DE LA FESTA

Els tres tallers que s'analitzen i historien en aquest llibre, taller Sarandaca, Ventura&Hosta i Dolors Sans són del tercer grup: professionals amb dedicació pràcticament exclusiva. Els tres tallers comencen a la dècada dels 80 i s'han dedicat, i encara es dediquen, al disseny, construcció i restauració d'imatgeria popular. Ventura&Hosta treballa habitualment amb el cartró mentre que Sarandaca i Dolors Sans treballen amb fibra de vidre. Disposen d'un taller i una infraestructura professional i comercial consolidada i són referents en el món dels constructors d'imatgeria festiva. Si sumem les peces construïdes pels tres tallers ens dona la xifra de 1027, el mes de setembre de 2018. A més de col·legues professionals, els tres tallers comparteixen una llarga amistat, forjada inicialment als estands de la Fira Mediterrània de Manresa, on van coincidir des de l'any 2000, i consolidada en múltiples viatges i trobades. Fruit d'aquesta amistat va ser la creació d'una associació sense ànim de lucre per divulgar la imatgeria popular i l'exposició "Escultors de la festa" al Centre d'Artesania de Barcelona l'any 2008, que va ser visitada per 37.000 persones en dos mesos. S'hi exposaven 35 elements festius dels tres tallers. I també de la iniciativa dels tres tallers, n'ha sorgit el llibre que ara esteu llegint.

L'expressió *escultors de la festa* neix justament arrel de l'exposició esmentada. La pregunta és: Què són els constructores d'imatgeria festiva? Artesans? Artistes? És un ofici? És una activitat artística? Proposo una resposta: són escultors i escultores. Persones que reben l'encàrrec d'una escultura, creen un disseny, després el modelen en fang, posteriorment converteix l'escultura en cartró o fibra de vidre i en acabat la donen al client que la mostra públicament. O sigui el mateix que fa un escultor des de la cultura clàssica: transformar en volum un encàrrec d'un particular o una institució pública, amb els materials propis de cada època: pedra, marbre, bronze, fusta, cartró o fibra de vidre. Són peces d'encàrrec com ha estat sempre l'art des dels seus orígens, ja siguin els escultors dels relleus mesopotàmics, els pintors dels absis romànics o els grans

LOGOTIP DE L'EXPOSICIÓ ESCULTORS DE LA FESTA.

mestres com Miquel Àngel. L'encàrrec justifica el sentit de l'obra i en el cas dels escultors de la festa és un encàrrec públic, fet per un ajuntament, una entitat cultural o una colla amb ganes de compartir l'escultura amb la comunitat. Són escultures especials ja que són peces en moviments, pensades per desfilars i ser contemplades en un context de festa ritual i amb un profund significat simbòlic per la gent que assisteix a la desfilada. No tenen pedestal, ni es veuen cada dia i per tant la seva aparició en públic té un significat ritual que va més enllà de la pròpia representació. Fins i tot es redacten normes i protocols per protegir aquesta ritualització.

No són artesans perquè les seves peces són quasi sempre úniques, dissenyades i construïdes per un col·lectiu i amb un significat propi. La construcció en sèrie no és el seu mètode de treball habitual ni el seu objectiu professional. I són escultors que es responsabilitzen de tot el procés creatiu, des del dibuix inicial fins al pintat i els acabats, passant pel procés de modelar i convertir la peça en matèria sòlida ja sigui cartró o fibra de vidre. Malgrat que l'encàrrec de les colles acostuma a ser concret, cada taller hi afegeix la seva creativitat, el seu estil, la seva mirada i això fa que parlem d'activitat artística escultòrica. Un cert aire dels tallers medievals o del renaixement respira en aquesta feina, especialment en el taller Ventura&Hosta que comparteix habitatge i taller en el mateix edifici. I l'expressió de la festa que acompanya al mot *escultors* s'explica per ella mateixa. Es pot afirmar, de manera provisional, que en tota la llarga història de les festes amb

VIATGE CULTURAL A BERLIN, DAVANT DEL MUR (2012). D'ESQUERRA A DRETA: DAVID VENTURA, NEUS HOSTA, FRANCINA MORELL, RAMON AUMEDES, MANEL GÜELL I DOLORS SANS.

APARADOR DE L'EXPOSICIÓ *ESCULTORS DE LA FESTA* AL CENTRE D'ARTESANIA DE BARCELONA. A L'ESQUERRA EL BITLLO DE GRANOLLERS (TALLER SARANDACA), AL CENTRE L'AVI HOSTA (TALLER VENTURA&HOSTA) I A LA DRETA LA GALLINA BALLARICA (TALLER DOLORS SANS).

imatgeria, no és fins al darrer terç del segle xx quan trobem professionals dedicats quasi exclusivament a crear aquestes figures i a poder-ne viure i consolidar la seva activitat com una professió especialitzada.

EL LLIBRE *ESCULTORS DE LA FESTA*

El llibre s'organitza en quatre apartats més la introducció que esteu llegint. El primer apartat consta de quatre articles que reflexionen sobre la festa i el paper de la imatgeria i dels seus creadors, bàsicament des de la democràcia a l'actualitat, i d'una entrevista a Jo Farb Hernández, folklorista i professora d'art universitària de Califòrnia. Els articles van a càrrec de Bienve Moya, Paco Cruz, Amadeu Carbó i Xavier Cordoní, reconeguts estudiosos de la temàtica. Vull agrair a tots ells i a la Jo Farb les seves aportacions i anàlisis sobre la festa i els seus escultors.

La segona part fa un recorregut sobre la història i evolució dels tres tallers, les seves característiques organitzatives, la seva estètica i les seves opinions

sobre la festa, la imatgeria, les colles i les institucions, tant del seu passat com de l'actualitat i el seu futur. S'acompanya amb un intent d'anàlisi dels tres tallers i de la seva generació que anomeno provisionalment "generació dels 80".

La tercera part exposa, de manera detallada i amb molta informació gràfica, les tècniques de treball dels tres tallers, des de que reben l'encàrrec fins l'entrega de la peça per ser lluida. Més enllà de les tècniques conegudes, els tres escultors mostren els recursos que han anat descobrint, experimentant i aplicant al llarg de la seva activitat creativa. També es redacta un catàleg de l'equipament i funcionament d'un taller ideal i es dona informació contrastada sobre els materials que utilitzen els constructors: cartró pedra i fibra de vidre amb resina de polièster.

La quarta part és un inventari de les obres dissenyades i construïdes pels tres tallers i una selecció de les 7 millors peces a criteri del seus autors. Es complementa amb una anàlisi de les dades recopilades als inventaris. Aquesta informació és un document d'arxiu significatiu que podrà ajudar a futurs investigadors dels elements d'imatgeria festiva creats a cavall del segle xx i xxi.

De tot plegat, excepte dels quatre articles dels estudiosos, es fa responsable qui signa com autor d'aquesta obra.

PRIMERA PART:
LES REFLEXIONS

CIRERES DE LA GEGANTA DE MARTORELLES.
TALLER SARANDACA.

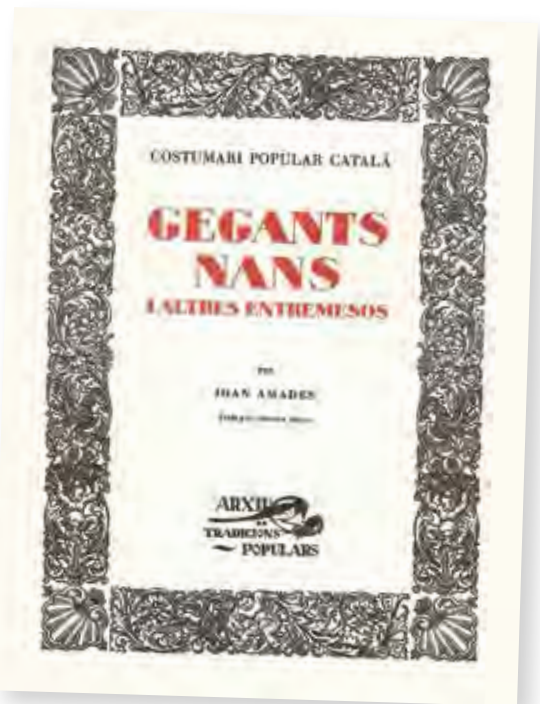
NOTES SOBRE ELS GEGANTS, DE LA RENAIXENÇA A KUBRICK

Bienve Moya

«De les velles imatges que han pres estat en l'ànima del poble, no n'hi ha cap que pugui igualar-se amb la dels gegants, nans i altres vells entremesos que formaven part de les processons i de les festes de caràcter popular, molts d'ells ja desapareguts dels nostres costums».

De, *Nans i altres entremesos*, Joan Amades.

L'any 1934 Joan Amades i Gelada publicà, *Nans i altres entremesos*. Posteriorment, José, J de Olañeta en feu una bella reedició facsímil el 1983. Quan a l'any 34 Amades preparà aquest llibre ja donava per "desapareguts" molts dels entremesos que ell havia vist en la seva joventut. I certament, entre aquella dècada dels 30 i fins ben entrada la dels 70, moltes de les baluernes de la joventut d'Amades, ja fos per oblit o per incúria, van desaparèixer en magatzems o altres edificis, en desús; la "modernor" del segle xx, feia oblidar els entremesos populars. Cal dir, però, que a partir de la dècada dels vuitanta d'aquests mateix segle, i fins els nostres dies, no tant sols s'ha recuperat la nòmina dels vells entremesos, sinó que jo diria que l'hem sobrepassada, i amb escriu. Qui ho havia de dir que el segle XXI (el segle de l'"Odissea a l'Espai" d'A C Clarke i S Kubrick), hauria de comportar una floració tal dels vells entremesos populars, de les antanyasses moixigangues festives que ens tornen l'imaginari de la civilització clàssica, medieval, renaixentista i barroca, en definitiva el llegendari èpic del vell món. No ens ha

PORTADA INTERIOR DE L'EDICIÓ FACSIMIL DEL LLIBRE GEGANTS, NANS I ALTRES ENTREMESOS DE JOAN AMADES AMB PRÒLEG DE BIENVE MOYA (1983).

DIBUIX DE LA PORTADA DE LA PRIMERA EDICIÓ DEL LLIBRE *FRANKENSTEIN*, DE MARY WOLLSTONECRAFT SHELLEY (1818).

d'estranyar tant aquest procés, recordem que els precedents d'aquests cicle va inaugurar-los el segle XVIII, amb el romanticisme, que formulà una nova ciència, el folklore, una nova ciència que reivindicava l'estudi dels vells costums i les velles identitats europees, i que sovint en postulava el seu retorn. Altrament, aquest segle XVIII del romanticisme, cal tenir-ho molt en compte, s'obre amb l'edició del *Frankenstein*, de *Mary Wollstonecraft Shelley*, una novel·la que al capdavant és la reedició del mite del nou home, el Prometeu d'Hesíode, un fill dels titans. I amb la redescoberta de l'home nou, o l'home construït (l'ésser artificial del doctor Frankens-

tein) ens arribem fins a la fe il·limitada en la ciència humana i l'aventura espacial de Clarke i Kubrick.

EL SIGNIFICAT, LES ARRELS DE LES FIGURES FESTIVES, DELS

Parlar de significats i d'arrels, d'identitats, sempre és un gran risc, perquè l'home no és, com sovint es pretén, un ésser cèntric, sinó més aviat ex-cèntric, un ésser compost. Amb això voldria dir que el sentit, les arrels de qualsevol identitat, hem d'esforçar-nos en pensar que més que partir d'un sol lloc, s'han mesclat en un lloc concret, provinents de diversos altres llocs concrets. D'aquesta realitat polièdrica parteix precisament la riquesa dels costums mediterrànies, dels costums catalans. Tenint en compte aquesta premissa, doncs, anem per feina. Juan-Eduardo Cirlot, en el seu *Diccionari de símbols*, ens informa que el mite del gegant «*al·ludeix a l'existència d'un ésser immens i primordial, del sacrifici dels qual sorgí la creació [...] aquest mite explica els sacrificis humans com a ritus per renovar el sacrifici inicial i revivificar les forces còsmiques en el seu aspecte favorable...*». Seguim aquest, diguem-ne patró de pensament, passem, ara, al que ens diu l'antropòleg escocès James George Frazer en *The Golden Bough*¹ (la Bran-

1. *The Golden Bough. La Branca daurada: un estudi sobre màgia i religions*. De James George Frazer. Publicada per primer cop l'any 1890.

ca daurada), el qual pren la redacció que Cèsar August feu en la crònica de la *Guerra de les Gal·lies*, on descriu costums dels celtes que habitaven els territoris que més endavant serien Bèlgica, França i part de l'actual Alemanya i alta Itàlia, les Gal·lies (bona part de l'actual Europa), costums que poden interessar-nos pel nostre treball. Diu Cèsar que aquests gals «*Construïen colossals imatges de cistelleria o de fusta i herba, que omplien amb homes vius, bestiar o animals d'altres menes (malefactors, presoners o simplement bèsties); després hi botaven foc, i calaven amb tot el seu contingut vivent*». Si tal com ell mateix suggereix aquestes "gegants" dels gals, tenen relació amb els "gegants londinencs" que també extreu de vells documents, i emparenta amb les actuals figures dels gegants europeus: «... *durant les vacances solsticials d'estiu a Londres, allò que fa meravellar la gent és quan surten els immensos i deformes gegants marxant com si fossin vius i armats de punta en blanc, però farcits el seu interior amb paper d'estrassa i estopes, fins que la canalla, entremaliats, espion per sota les figures i descobreixen la superxeria, convertint-se llavors en la més gran irrisió*».

ESTÀTUA D'HERAKLES FARNESIO, UN HEROI CONSIDERAT GEGANT A LA MITOLOGIA GREGA.

Si donem, doncs, credibilitat a la interpretació que Frazer va fer de la feina dels xamans o druides dels primitius gals, segons la descripció que en fa Cesar en els seu report: «*que construïen grans estructures de vímet, a mena de gegants*» (monstres antinatural), dins les quals hi tancaven malefactors, presoners o simplement bèsties per a ser sacrificats —report que no s'aparta del que ens conta Juan-Eduardo Cirlot—, i si a aquestes gegants dels celtes de la Gal·lia tenen algun a relació amb els primitius gegants londinencs, aquest podria ser, segons James George Frazer, el rol que podrien haver tingut els gegants (i altres baluernes com els gegants) en la vella civilització: representar figures no naturals (monstruosos gegants, titans, dels quals n'és plena la mitologia clàssica) que havien de ser sacrificats en benefici de la comunitat "humana". Un rol que posteriorment, les noves religions haurien modificat, temperant la cruenta passada pel foc sacrificial, duent-los a participar en escenificacions ritualitzades (en les quals i sovint el foc no n'és pas absent), en desfilades i processions de cada una de les etapes civilitzadores per on passà l'home occidental, fins arribar bo i els nostres dies.

Amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

© dels textos: Manel Güell Barceló, 2018
© de les notes introductòries: Bienve Moya, Jo Farb Hernández, Paco Cruz, Amadeu Carbó,
Xavier Cordoní (*falten els segons cognoms*)
© de les fotografies: Els seus autors i arxius corresponents, 2018

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2018
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: ??? de 2018
ISBN: 978-84-9975-xxx-x
DL: L xxx-2018

Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.